36960

Ročník I. Věstník Matice Staroboleslavské. Číslo 1.
Redakce Smíchov, Praha č. 642. Administrace Praha II.,
Řídí J. Pauly. Spálená ul. 80.
Vychází čtyřikrát v roce.

STARÁ BOLESLAV.

PRŮVODCE

po nejstarším poutním místě čs. republiky.

NAPSAL

KANOVNÍK JAN PAULY,

ARCIBISKUPSKÝ MĚST. VIKÁŘ PRAŽSKÝ A FARÁŘ NA SMÍCHOVĚ.

Vydáno nákladem a ve prospěch Staroboleslavské Matice
v Praze II., Spálená ulice č. 80.

V PRAZE 1923.

Tiskla: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba.

IMPRIMATUR.

Pragae, 12. Febr. 1923.

† **Antonius Podlaha,**
episcopus Paphiensis, vicarius generalis.

NE. 1982.

I. Vznik Staré Boleslavi.

Jméno Stará Boleslav jest původu pozdějšího. Nynější Stará Boleslav nazývala se pouze Boleslav a teprve když vznikla Mladá Boleslav, povstalo pojmenování Stará Boleslav.

Kdy Stará Boleslav vznikla, nelze říci. Avšak s velikou pravděpodobností lze tvrditi, že již za doby Bořivoje a sv. Ludmily na tom místě jakýsi knížecí dvorec stával, kde Bořivoj a sv. Ludmila se zdržovali. Na tom místě navštívil je asi sv. Methoděj, který knížecím manželům, jež byl pokřtil a do církve sv. přijal, daroval ostatky sv. Klimenta a sv. bratří Kosmy a Damiana. Proto ku poctě sv. Klimenta byla na knížecím dvorci postavena kaple sv. Klimenta a kostel sv. Kosmy a Damiana snad již od Bořivoje, neb od jeho syna Vratislava, ale jistě ještě za živobytí sv. Ludmily.

Po smrti knížete Vratislava stal se sv Václav panujícím knížetem a jeho bratr Boleslav obdržel

dvorec na místě, kde dnes Stará Boleslav stojí. Boleslav však nebyl spokojen s tou stavbou, jaké tam jeho předkové užívali, a proto se rozhodl na tom místě postaviti pevný hrad po způsobu římském. Poddaní Boleslavovi se bránili proti práci, kterou jim stavením hradu Boleslav ukládal, ale ničeho nesvedli. Boleslav je donutil násilím ku práci a neustal, dokud hrad nestál. A tehdy obdrželo toto místo svůj název Boleslav.

Pod hradem vzniklo záhy podhradí, kde lid se usazoval a tak středisko celého života v celém kraji založil. Později se stala Stará Boleslav župním hradem. Břetislav I kostel sv. Kosmy a Damiana rozšířil a založil r. 1046 při něm kanovnickou kapitolu. Brzo po založení kapitoly byla vystavena malá kaplička na místě, kde byl milostný obraz bohorodičky vyorán, která později přeměněna byla v krásný chrám. Císař Karel IV. dal St. Boleslav obehnati hradbami. Ve válkách husitských se kanovníci rozprchli a vrátili se teprve po bitvě u Lipan r. 1434. Od těch dob prodělalo městečko St. Boleslav těžké doby náboženských rozbrojů a třenic a propadlo zvláště v okolí protestantismu. Teprve v r. 1555 bylo vůkolí katolicismu znova získáno. V dobách třicetileté války St. Boleslav mnoho trpěla Švédy. Pak nastala klidná doba, která porušena byla pruskými válkami. Dnes jest St. Boleslav městečko, které čítá asi 5000 obyvatel.

Hlavní jeho ozdobou jsou chrámy jeho a různé kaple. Jdeme-li z Brandýsského nádraží přímo k mostu, který vede přes Labe, přijdeme k malé kapličce sv. Rocha, dále po pravé straně stojí hotel s velikým sálem u Karla IV. Za ním v blízkosti malý domek na místě, kde stával kdys hrad Boleslavův. Na levé straně stojí kaple sv. Klimenta, kostel sv. Kosmy a Damiana a kostel sv. Václava; za kostelem jest budova

kapitolního děkanství, vedle kanovnická residence a proti nim dvě větší budovy kanovnické. Před branou stojí hostinec u Hvězdy. Za branou přijdem na náměstí, kde stojí socha sv. Václava zbudována od sochaře Vosmíka. Proti pomníku stojí radnice, roh náměstí tvoří jízdecká kasárna, v nichž býval klášter jesuitů, kteří tu od r. 1658—1774 zde působili. Proti kasárnám vypíná se krásný poutní chrám Panny Marie a hned vedle jest veliká budova proboštství. Po levé straně kostela přijdeme ke kapli bl. Podivína panoše sv. Václava a dále k poštovnímu úřadu. Po silnici za několik minut dojdeme na staroboleslavský nový hřbitov. Starý hřbitov leží blízko něho.

II. Mučednická smrt sv. Václava ve Staré Boleslavi.

Sv. Václav byl vychován od své babičky, Ludmily, která mu vštípila hluboko zásady sv. víry katolické. Proto když nastoupil vládu, přičiňoval se všemožně o rozšíření a utvrzení náboženství katolického ve své zemi, poněvadž byl pevně přesvědčen o tom, že český národ jen cestou víry katolické může nové životní síly nabýti a mezi druhými národy náležitě se uplatniti. Proto založil v Praze hlavní chrám sv. Víta, v němž umístnil rameno sv. Víta, které od císaře Jindřicha obdržel a i v jiných různých městech dal stavěti kostely, obdařil je majetkem a ustanovil u nich kněze, aby řádnou bohoslužbu konali.

Sv. Václav znal dobře knihy slovanské i latinské a po stránce náboženské byl nemálo vzdělán. Sám dle víry křesťanské přísně žil a zásadami Kristovými se řídil a velmi rád na modlitbách a pobožnostech trval a přerůzné skutky milosrdenství konal; rozdílu

mezi chudými a vznešenými neznal. To však se mnohým českým pánům nelíbilo a proto proti sv. Václavovi byli zaujati a popouzeli jeho bratra Boleslava proti němu.

Sv. Václav míval ve zvyku navštěvovat města ve své zemi, když v nich památka posvěcení chrámu se konala. Z té příčiny také přišel se svou družinou do Staré Boleslavi ke dni 27. září, kdy tam ve chrámu sv. Kosmy a Damiana byla slavnost chrámová konána. Po skončené bohoslužbě chtěl se hned vrátiti do Prahy, než bratr jeho Boleslav ho žádal, aby se ještě den zdržel k vůli hodům, které při narození svého syna slavil. Sv. Václav mu vyhověl, než tím smrt si přivodil. Neboť v tu noc sešli se někteří čeští páni na dvoře Hněvsově, kamž i Boleslava pozvali a tam o zavraždění sv. Václava se uradili

Když v pondělí dne 28. září 929 časně z rána sv. Václav na ranní mši sv. do kostela sv. Kosmy a Damiana se ubíral, přepadl jej vlastní bratr Boleslav u vrat chrámu a ťal jej mečem do hlavy. Sv. Václav jsa silnější vyrval Boleslavosi meč a povalil jej na zem a pravil: Odpusť ti Bůh, bratře! Boleslav užil úskoku a jal se volati o pomoc, jakoby ho sv. Václav na životě ohrožoval. V tom přiskočili panoši Boleslavovi Česta, Týra a Hněvsa a hnali se za sv. Václavem, který raněn utíkal do chrámu. Ve dveřích chrámových sklesl sv. Václav proboden jsa mečem Hněvsovým a chytil se bronzového kruhu ve dveřích, který umístněn jest dnes v kapli sv. Václava na hradě Pražském. Po té družina Boleslavova pobila družinu sv. Václava, oloupila kněžstvo při kostele sv. Kosmy a Damiana a vyhnala je z města.

Když se Drahomíra matka sv. Václava dozvěděla, co se stalo, přiběhla s pláčem, padla na mrtvé tělo svého syna, avšak když spozorovala, že i jí úklady

se dějí, uprchla za hranice do země Charvatské, aby život zachránila.

Tělo sv. Václava dlouho zůstalo ležeti ve dveřích chrámových, až jeden kněz jménem Chrastěj odvážil se ho zdvihnouti, ve svém domu ukrýti a pak jej uprostřed chrámu položil.

Boleslav zhrozil se svého skutku a činil pak pokání. Tělo sv. Václava dal čestně pohřbíti v kostele sv. Kosmy a Damiana ve Staré Boleslavi a odtud po 3 letech do Prahy převésti a v kostele sv. Víta uložiti.

Sv. Václav hned po své smrti ctěn byl jako světec od lidu českého pro svůj svatý život a pro svoji mučednickou smrt. Mnohé zázraky, které u jeho hrobu se staly, rozšířily slávu jeho jména nejen po vší zemi české, nýbrž i do dalekých zemí. Český národ velikou láskou ku sv. Václavu přilnul, panovníci i knížata dávali jeho obraz na své pečetě, peníze i korouhve, na jeho čest postaveno mnoho chrámů a oltářů v zemi české; svátek sv. Václava stal se velikým svátkem národním, a památka jeho hluboko se vryla do všech věrných českých srdcí.

III. Kaple sv. Klimenta, nejstarší kostelík český.

Poblíž kostela sv. Václava stojí malá kaple sv. Klimenta. Kdy tato kaple postavena byla, nelze s určitostí říci, ale s velikou pravděpodobností možno tvrditi, že její počátek pochází z doby sv. Methoděje.

Jest jisto, že sv. Methoděj přinesl sebou ostatky sv. Klimenta ze země Chozarů, kde sv. Kliment byl umučen a že ku poctě tohoto světce pak u nás na různých místech postaveny byly kaple v dobách nejstarších.

Že sv. Methoděj knížete Bořivoje a jeho choť sv. Ludmilu navštívil a že jim jako nejvzácnější dar, který měl, ostatky sv. Klimenta daroval, možno míti skoro za jisté a že Bořivoj ku poctě tohoto světce na svém dvorci ve Staré Boleslavi kapli ku poctě sv. Klimenta vystavěl, jest velmi pravdě podobno. Proto daleko od pravdy nebudeme, když tuto kapličku za nejstarší památku křesťanství v Čechách pokládáme.

Ze staré stavby zachovala se při kapli její apsida (oltářní výklenek), druhá část kaple jest původu pozdějšího. Kapitula staroboleslavská měla tuto kapli pro zvláštní její starobylost ve zvláštní úctě a proto v ní již v dávných dobách odbývala svá sezení a těla zemřelých proboštů před pohřbem v ní vystavena bývala.

Dnes jest kaple uvnitř velice chudobně zařízena a vnitřní omítka, pod níž objevují se malby prastarého původu, otlučena. Bylo by záhodno kapli tuto jako prastarou křesťanskou památku náležitě upraviti.

IV. Kaple sv. Kosmy a Damiana.

V Řecku těšili se veliké úctě věřících bratří sv. Kosmas a Damian, kteří pocházeli ze vzácného rodu a ze zbožné křesťanské rodiny. Věnovali se lékařství a v tomto svém povolání apoštolovali a mnohé pohany Kristu získali. Žili v přímořském městě v Malé Asii v Aegei. Za císaře Diokleciana byli jati, pro víru svou různě zmučeni a r. 285 p. Kr. sťati. Těla jejich uložena byla v městě Cyru v Syrii. Řecký císař Justinian byl jejich zvláštním ctitelem a proto na jejich počest dal v Cařihradě vystaviti dva kostely.

Ostatky těchto světců přinesl sebou sv. Methoděj z Cařihradu a daroval je knížeti Bořivojovi a jeho

choti sv. Ludmile, kteří vystavěli k jejich poctě na svém hradě ve St. Boleslavi chrám sv., jež dodnes tam stojí. Tato zpráva má svůj důvod v tom, že Bořivoj a zvláště hlubokou láskou ku křesťanství prodchnutá sv. Ludmila po svém křtu jistě si přáli míti křesťanský kostel, který vzhledem k pohanskému

Kostelík sv. Klimenta.

náboženství, které tehdy v Praze vládlo, si ještě v Praze netroufali postaviti a proto si jej postavili na svém dvorci ve St. Boleslavi. Možno tedy chrám tento pokládati za památku po knížeti Bořivojovi a jeho choti sv. Ludmile jako drahou památku Methodějovskou.

Kostel sv. Kosmy a Damiana sestává ze dvou polovicí. První polovice jest původní chrám těchto světců, druhá polovice jest zbudována knížetem Břetislavem. V první polovici umístněn jest v průčeli oltářík sv. Kosmy a Damiana, v prostřed stojí veliký náhrobek z porfyru, na místě, kde sv. Václav po 3 roky odpočíval, v levo nachází se oltářík umístněný u bývalého vchodu, na místě, kde sv. Václav byl zavražděn a proto toto místo nazývá se mučednictví sv. Václava. Poblíž jest místo, kam stříkla krev sv. Václava; jest opatřeno kovovou schránkou a zakryto sklem. Na stranách stojí starobylá stala čili sedadla kanovníků, kteří v tomto místě bývají uvedeni ve svůj úřad. Vedle mučednictví sv. Václava nachází se kuchynka sv. Václava, kde sv. Václav dle staré legendy hostie ke mši sv. sám připravoval.

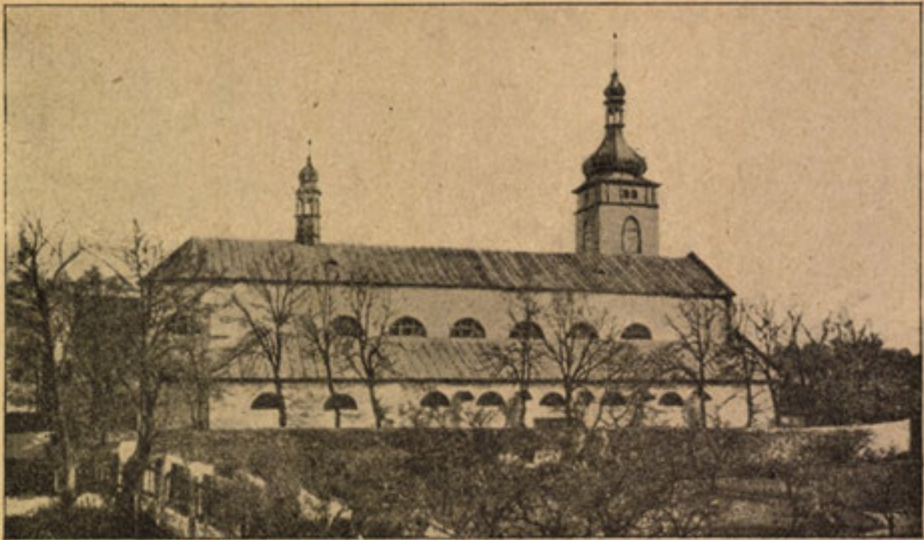
V druhé polovici kostela stojí 16 sloupců románs. slohu. Celý kostel nachází se v hlubokém přízemí.

V. Kostel sv. Václava.

A. Dějiny.

Když kníže Břetislav dobyl Polska, přinesl odtud z Hnězna do Prahy tělo sv. Vojtěcha. Byl však za to od Poláků v Římě obžalován, že bez povolení papežského si dovolil hrob světce otevříti a tělo do Prahy převézsti. Proto mu uložil papež za pokání vystaviti kostel a při něm učiniti nadaci pro osoby duchovní.

Břetislav se tomu podvolil. Starý kostel sv. Kosmy a Damiana ve St. Boleslavi o polovici prodloužil, nad ním veliký kostel sv. Václava vystavil a zřídil při něm klášter pro kanovníky, čímž vzala vznik

Kostel sv. Václava.

kolleg. kapitula u sv. Kosmy a Damiana. Kostel byl staven 7 let, načež 19. května 1046 byl pražským biskupem Šebířem slavnostně vysvěcen.

V dobách husitských byl kostel ten ohněm zničen a kanovníci prchli do Žitavi. Kostel byl obnoven teprve r. 1593 od kapitolního děkana staroboleslavského O. Pešiny. V době třicetileté války vtrhli Švedové do St. Boleslavi, strhli obě věže kostelní a na ně svá děla umístnili. Kostel byl proměněn v konírnu. Dne 20. ledna 1640 byl kostel sv Václava i kaple sv. Klimenta od Švédů zapálen. R. 1654 byl kostel kapitulním děkanem Bílkem opraven, ale práce dokončeny byly teprve r. 1691, kdy kostel arcibiskup Waldstein 10. června posvětil.

B. Popis chrámu.

Kostel sv. Václava sestává ze tří lodí. Hlavní loď stojí v prvé polovici nad kostelem sv. Kosmy a Damiana, ve druhé polovici před touto starobylou stavbou.

Hlavní oltář sv. Václava pochází ze zrušeného kostela bosých Augustinianů na Zderaze v Praze a obsahuje obraz od Karla Skrety († 1674).

Na straně epištolní jest vchod do kanovnické sakristie. Po obou stranách jsou kanovnická stalla či sedadla, umělecká to práce r. 1729 a dvě krásně řezané zpovědnice. Na stěnách počíná řada 14 velikých obrazů ze života sv. Václava, které nemají zvláštní umělecké ceny; pochází asi od syna Skretova Karla († 1691). Mimo tyto obrazy lze spatřiti tu cyklus devíti obrazů utrpení Páně, které se připisují Petru Brandlovi († 1739).

Oltář sv. Václava.

Evangelní loď postranní začíná kaplí sv. Kateřiny. Zde jest umístněn oltář této světice s hlavním obrazem rodiny Páně, před níž jest z jedné strany sv. Rudolf a z druhé sv. Kateřina. Obraz byl malován J. Iglerem 1690. Oltář daroval R. Vrábský, který jest pod ním pohřben.

V této kapli jest zadní část mučednictví sv. Václava, kde postaveno sousoší smrti Sv. Václava: znázorňující sv. Václava, Boleslava a dva jeho pomocníky. Kolem sousoší stojí umělecká mříž.

Poněkud níže stojí malý oltářík Všech svatých a hned za ním oltář sv. Kříže. Kříž s tělem Páně tu pod sklem umístněný, jest umělecké dílo ze XVI. stol. Považován jest za zázračný, ježto dle přísežných výpovědí svědků na rozkaz arcibiskupa Waldštýna sepsaných Kristus mezi 28. červencem 1689 zde oči otvíral.

Na konci lodi jest umístněna sakristie.

Epištolní loď postranní počíná zvláštní kaplí, kde stojí stará křtitelnice podobná osmihrannému kalichu. Pochází ze XVI. století. Lid vypravuje, že tu stávala pod křtitelnici studánka, z níž sv. Methoděj uděloval sv. Křest. Kaple ta nazývá se kaplí sv. pěti bratří: Benedikta, Matouše, Isáka, Jana a Kryšťana, kteří z řím. kláštera se sv. Vojtěchem do Čech přišli a kteří v Polsku umučeni byli. Těla jejich přenesl Břetislav z Polska a v této kapli umístil.

Níže stojí oltář bolestné Panny Marie, který jest cenným dílem uměleckým. Byl postaven 1685 starobol. proboštem Čapkem

Další pozornosti zasluhuje pěkná kazatelna, která sem byla přenesena 1785 ze zrušeného kostela pražského sv. Martina ve zdi a veliké varhany, které dal 1772 postaviti děkan starobol. Kayser za 3000 zl

Pokladnice chrámu sv. Václava

jest umístěna v sakristii a obsahuje trn z koruny Krista Pána Karlem IV. kostelu darovaný a papežem pověřený. Dále jest tu v křišťálové a ve zlatě zasazené nádobě krev sv Václava, o níž se zmiňuje již Balbín, ostatky sv. Kosmy a Damiána darované kardinálem Althanem, ostatky sv. pěti bratří, částka lebky a vlasů sv. Václava v malé gotické monstranci, obraz sv Václava s podpisem císaře Ferdinanda III. a šestnáct malých nádob s ostatky různých světců.

VI. Původ a dějiny milostného obrazu Panny Marie Staroboleslavské.

V kostele P. Marie ve St. Boleslavi na hlavním oltáři umístěn jest kovový obrázek Panny Marie. Obrázek ten dle starobylé pověsti české jest nejstarším obrazem P. Marie a nejstarší uměleckou památkou naší vlasti. Dle této zprávy, kterou Balbín ve své historii uvádí, byl tento obrázek zhotoven v Řecku a darován od Sv. Methoděje sv. Ludmile. Darování to bylo znázorněno na starobylém obrazu v chrámu sv Kosmy u Damiana. Po smrti sv. Ludmily, stal se obraz ten majetkem sv. Václava, který jej velice ctil, před svým vojskem nositi dal a sám jej někdy na prsou nosil. Když byl sv. Václav od Boleslava v Boleslavi zavražděn, sňal mu bl. Podivín, věrný panoš sv. Václava, tento obrázek s prsou a boje se, aby nebyla tak drahá památka zneuctěna, zakopal jej do země. Po letech vyoral obrázek ten rolník staroboleslavský a do domu svého odnesl. Než obrázek zmizel a druhého dne na tomtéž místě, kde byl vyorán byl zase nalezen. Pak obrázek ten do-

nesl rolník děkanovi ve St. Boleslavi, ale obrázek zase zmizel a opět byl nalezen na místě, kde byl vyorán. Proto kanovníci staroboleslavští dali na tom místě vystavěti kapličku a v ní obraz P. Marie umístnili.

Když se o těchto událostech zprávy do vůkolí roznesly, tu množství lidu, které rok od roku značně vzrůstalo, do St. Boleslavi putovalo a obraz Panny Marie uctívalo. Přemnozí z vděčnosti za vyslyšení svých proseb sem dary přinášeli, z nichž později místo kapličky vystaven byl větší kostel. Tak vypravuje děkan svatovítského chrámu v Praze, Kašpar Arsenius, který klade počátek uctívání tohoto obrazu marianského ve St. Boleslavi do r. 1160 za vlády krále Vladislava. Dějepisec Balbín uvádí tyto zprávy ve své historii.

Prvotní chrám dlouho se v Boleslavi zachoval a dle staré legendy byl navštiven též sv. Janem Nep. V dobách husitských byly konány poutě do tohoto chrámu sice mnohem slaběji než dříve, ale úplně přece nezanikly.

Ke konci patnáctého století byl tento chrám již značně sešlý a proto jej dali opraviti potomci Jana Kapouna ze Svojkova před r. 1499.

Nynější chrám P. Marie byl postaven počátkem XVII. století a milostný obraz v něm umístěn.

Roku 1632 vnikla tlupa Sasů do Staré Boleslavi, kde kostely vyloupila a milostný obraz Panny Marie svému plukovníkovi Hoffkirchovi do Prahy zanesla. Hoffkirch na potupu dal obraz ten zavěsiti na dvě rozlámané židle proti šibenici na Staroměst náměstí, pod obraz upevnil rouhavý list a sám se svými vojáky před obrazem rouhavě si počínal. Pak jej odnesl sebou do Lipska. Po té kněžna Benigna z Lobkovic sebrala značné výkupné a zaslala je Hoffkirchovi, který obraz P. Marie vydal. Kněžna cho-

vala jej ve svém paláci na Hradčanech a pak jej umístnila v kapli loretánské v Praze. Odtud byl obraz 12. září 1638 na rozkaz arcibiskupa Harracha s velikou slávou přenesen do Staré Boleslavi. Průvod byl tak velkolepý, že ani mnohý korunovační průvod se mu nevyrovnal; vedl jej kardinál Harrach a účastnil se ho sám císař Ferdinand III. Milostný obraz uložen byl na oltář a kap. děkan Bílek pak měl slavnostní řeč. Po něm vystřídala se řada vynikajících kazatelů. Slavnosti bylo přítomno tisíce poutníků.

Avšak když 1639 vnikl vůdce švédského vojska Banner do Čech, obával se děkan Bílek, aby obraz znovu nebyl uloupen, proto jej svěřil k uschování kněžně Benigně z Lobkovic, která jej zaslala císaři Ferdinandovi III do Vídně. Císařovna dala obraz ozdobiti drahocennou korunkou a vřele jej svým chotěm uctívala.

Mezitím byla svedena bitva u Lobkovic, kde pověstný plukovník Hoffkirch, který obraz P. Marie zneuctil byl zajat a popraven. Švédové vnikli do Staré Boleslavi, kde zavinili požár, jemuž padl za obět chrám sv. Václava a kaple sv. Klimenta.

R. 1646 přivezl císař Ferdinand obraz P. Marie do Čech, který kardinál Harach přijal ve svatovácl. kapli u sv. Víta uložil, odkud dne 19. srpna 1646 zase u veliké slávě byl přenesen do Staré Boleslavi.

Než po dvou letech vtrhli Švédové znovu do Čech a kapitola staroboleslavská obávajíc se o obraz uložila ho ve chrámu sv Víta v Praze. Tam však obraz ten padl do rukou Švédů. Tehdy šťastnou náhodou dlela v Praze dcera paní Benigny z Lobkovic, provdaná za vévodu Lauenburgského, která poradila Gustavovi Karlovi, vrch. generálovi švédskému, který r. 1848 do Prahy přijel, aby obraz ten daroval císařovně ve Vídni. Generalis-

mus tak učinil. Daroval obraz vévodovi Saskému Ju\iovi, jehož choť odevzdala jej císařovně do Vídně. Obraz byl ve Vídni na císařském hradě vystaven a císař s císařovnou právě před ním na modltibách klečeli v té chvíli, kdy Švédové byli od měšťanů a studentů pražských za vedení jesuity Plachého odraženi. Když byl uzavřen mír westfálský 1848 zůstal obraz P. Marie ještě 2 roky ve Vídni, odtud 1650 na prosbu děkana starobol Rodera byl dopraven zvláštním vozem, jemuž tvořili stráž přední šlechticové do Staré Boleslavi, kde zůstal již až po dnešní dobu. Mezi čestnou stráží nalezal se též známý ctitel marianský Vilém Slavata.

VII. Poutní chrám Panny Marie ve St. Boleslavi.

Jak již řečeno vybudován byl tento chrám počátkem století XVII. na místě kostela starého a to z různých darů poutníků a z bohatého daru královny Anny chotí císaře Matyáše, která k tomu cíli věnovala tisíc dukátů. Dříví vápno i značný peněžitý obnos věnoval císař Matyáš z panství Brandýského. Stavba počala 1617 tedy krátce před třicetiletou válkou; řídil ji vlašský stavitel Jakub Davacecani. Značné obnosy věnovali Vilém Slavata a Jaroslav Martinic a též značné částky sehnali jesuity různými sbírkami mezi šlechtou a zámožnějším lidem českým. Stavba byla dokonána teprve po letech, poněvadž válečná leta 1618—1648 nebyla stavbě přízniva a vnitřní zařízení kostela také pomalu krok za krokem se upravovalo.

Průčelí kostela zdobeno jest šesti sochami představujícími české patrony, nad nimiž ve štítu umístněn jest obraz staroboleslavské Panny Marie.

Poutní chrám Panny Marie ve St. Boleslavi.

Chrám jest krásná a bohatá stavba jednolodní. Hlavní oltář pochází r. 1717. Oltářní stůl jest mramorový, na něm stojí pěkné stříbrné tabernakulum a nad ním umístněna jest stříbrná skřínka. Ve skříni jest oltářík z ebenového dřeva a ozdobami stříbrnými kde se zavěšuje milostný obraz Panny Marie Staroboleslavské.

Obraz tento jest tepán v kovu sestávajícího ze zvláštní směsi, v níž měď převládá. Relief tento byl na několika místech poškozen a později pozlacen. Jest 19 cm. vysoký a 13·5 cm široký. Relief poukazuje na prastarou práci a jest podoben Panně Marii chované ve zl. koruně, která byla asi dle reliefu staroboleslavského zhotovena. Korunka byla obrazu darována císařovnou Marií chotí Ferdinanda III. Tento milostný obrázek, který jest nejstarší památkou máriánskou v Čechách, nazývá se palladiem t. j. ochranou země české.

Nad obrazem Panny Marie vypíná se kříž s tělem Kristovým, klečící andělové, sochy sv. Kosmy a Damiana, sv. Ludmily a sv. Václava.

V presbytáři po straně evangelní stála prvotní kaplička v níž milostný obraz byl umístněn a proto na tomto místě dala rodina hrabat Šternberků vytesati zvláštní stánek, kde až do r. 1778 byl milostný obraz chován, před nímž vystavěn byl malý oltář. Dvéře toho stánku jsou železné, trojím zámkem opatřené a tak prosekané, že skrz ně bylo možno obraz Panny Marie spatřiti. Na zadní straně stánku za dvířkami zasazen jest obraz od českého mistra Mathausera, kterak rolník vyorává staroboleslavský milostný obraz Matky Boží. Jest zasazen v bohatém tepaném rámu.

Po straně evangelní jest vchod do sakristie po straně epištolní vchod do chrámové pokladnice.

V presbytáři umístněny jsou pěkně řezaná stalla pro kanovníky. V severním rohu jest pěkná baroková kazatelna a v protějším rohu oltář sv. Jana z Nepomuku s obrazem dle vzoru prof. Seitze malovaným od Mathausera.

Na straně epištolní ve výklencích jsou umístněny postranní oltáře: Nanebevzetí Panny Marie postavený rodem hrabat Slavatových r. 1668 Obraz maloval slavný mistr Hellich; druhý oltář jest Zvěstování Pany Marie pořízený rodem Valdštýnů; třetí jest zasvěcen Neposkvrněnému Početí Panny Marie zbudovaný nákladem hraběcí rodiny Martiniců.

Na evangelní straně oltář Navštívení Panny Marie pořízený rodinou hrabat Černínů, druhý oltář Očištování Panny Marie od hraběcí rodiny Lažanských, a třetí Obětování Páně věnovaný rodem Berků z Dubé.

Ambity u kostela Panny Marie.

Za poutním kostelem postaveny jsou ambity pocházející z r. 1728 — 1731 Světící biskup pražský Kayser a děkan staroboleslavský dal je vymalovati malířem Kramalinem. Na stěnách ambitů jest vymalována celá historie milostného obrazu od jeho nalezení až do posledního jeho umístnění; mimo to spatřiti tam lze různé obrazy vyslyšení proseb a zázraků vykonaných na přímluvu Panny Marie Staroboleslavské. Na klenbách jsou znázorněny příběhy ze života Panny Marie.

Pokladnice chrámová u Panny Marie.

Nejcenější skvost jest veliká monstrance, kterou dal zhotoviti z různých darů kapitolní děkan Jan Frik, když z Říma 1729, kde byl přítomen svatořčení sv. Jana, v Paříži se stavil. Monstrance tato zhotovena

byla mistrem v Paříži, má na sobě mnoho zlata a drahokamů a váží 25 liber.

Dále jsou tam uloženy drahocenná roucha, berly, různé reliquiaře, několik drahých kalichů. R. 1806 vzala si odtud státní mincovna 16 drahých kalichů, krásný kříž stříbrný darovaný Ferdinandem III., stříbrnou lampu, stříbrné antipedium a j. Dále jest tam uloženo 19 schránek v nich jsou uloženy různé zlaté dary.

VIII. Kaple blahoslaveného Podivína.

Stojí za kostelem Panny Marie. Byla zbudována 1738 na památku blahoslaveného Podivína, věrného panoše sv. Václava, který sv. knížete provázel po jeho cestách a který byl účastníkem a svědkem jeho mnoho dobrých a zbožných skutků. Když byl zavražděn sv. Václav, byl i jeho sluha Podivín později chycen a na tom místě, kde kaple stojí, oběšen. Na oltáři jest kříž ze XVII. století a na stěně visí tři obrazy, dva znázorňují sv. Václava a třetí smrt blahoslaveného Podivína. Obraz sv. Václava s korouhví jest kopie vatikánského obrazu od vlacha Caroseliho.

IX. Jesuiti ve St. Boleslavi.

V husitských dobách povstaly v Čechách bratrovražedné boje a náboženské rozbroje, které měly velmi neblahý vliv i na Starou Boleslav. V dobách těch přestaly po staletí před tím konané poutě do St. Boleslavi, takže toto veliké a památné poutní místo upadlo téměř v zapomenutí.

Když r 1555 přišel řád jesuitský do Čech, věnoval nemalou pozornost st. Boleslavi a od r. 1567 dojížděli často jesuiti do St. Boleslavi, kdež konávali nadšená kázání. Mimo to velice horlivě se přičiňovali o pořádání poutí na toto místo zvláště z Prahy. Pouti se množily a návštěva St. Boleslavi velice vzrůstala rok od roku, ba jesuitům se podařilo pořádati do St. Boleslavi průvody tak veliké, že se

Panna Maria Staroboleslavská.

rovnaly průvodům korunovačním. R. 1612 stála již St. Boleslav zase ve své staré slávě, kterou neumenšila ani brzo na to vzniklá válka třicetiletá.

Roku 1658, tedy když jesuiti sto let na povznesení St. Boleslavi pracovali, byl ve St. Boleslavi zřízen jesuitský stálý dům, v němž trvale 2 členové řádu působili. Později vystaven byl ve St. Boleslavi

jesuitský klášter, jehož členové velmi horlivě na povznesení St. Boleslavi pracovali a toto poutní místo na vysoký stupeň slávy přivedli. Když r. 1773 byl řád jesuitský následkem zednářských intrik zrušen, vzal též za své po 115 letech jesuitský klášter ve St. Boleslavi, který proměněn byl v jízdecká kasárna, jež podnes blíž chrámu Panny Marie stojí, čímž St. Boleslav utrpěla velikou škodu. Počátkem r. 1923, tedy po 150 letech má býti zase řád jesuitský do St. Boleslavi povolán. Kéž jeho druhé působení na tomto místě by bylo tak požehnané jako jeho činost minulá.

X. Z dějin starobylé kapituly u sv. Kosmy a Damiana ve Staré Boleslavi.

Kollegialní kapitula u sv. Kosmy a Damiana ve St. Boleslavi jest nejstarší kolleg. kapitulou v Čechách. Založil ji kníže Břetislav r. 1052, který po vpádu do Polska zrušil hrob sv. Vojtěcha v Hnězně. Poněvadž tak učinil bez svolení papežova, byl za to od Poláků v Římě obžalován a za pokutu mu bylo uloženo zbudovati v Čechách chrám a zříditi při něm dům pro kněze. Břetislav plně rozkaz papežů, prodloužil starý chrám sv. Kosmy a Damiana a zřídil při něm klášterní dům pro kanovníky, kteří měli pečovati o bohoslužbu svatováclavskou.

Když byl r. 1160 nalezen milostný obraz Panny Marie, postavili na tom místě kanovníci malou kapličku, kde obraz umístili a tím dali vznik prvnímu a nejstaršímu poutnímu místu v Čechách, kam mnoho poutníci putovali. Od těch dob kanovníci ve Staré Boleslavi blahodárně a tiše působili a později místo kapličky větší chrám marianský vystavili.

Kapitula těšila se zvláštní vážnosti českých králů a někteří její probošti a děkani bývali královskými kancléři a probošt korunovačním prelátem.

Za husitských válek musili uprchnouti do Žitavi v Sasku, odkud vrátili se teprve po bitvě u Lipan r. 1434. Než za 3 roky musili opět opustiti po smrti krále Zikmunda St. Boleslav a uprchli do Uher do Budína, kamž i starobylé listiny a jiné věci odnesli, které se tam za vpádu Turků ztratily. Od r. 1453—1457 byl jim přán krátký oddech. Když v náboženských třenicích za krále Jiřího z Poděbrad nechtěli opustiti svou víru a přidati se ke kališníkům, musili se rozprchnout a tak část jich odešla do Budějovic, do Plzně a na Moravu.

Když r. 1555 připadl Brandýs n. L. královské komoře, kapitula znovu ožila a přičinila se o to, že byl postaven nový chrám Panny Marie od potomků Jana Kapouna ze Svojkova. Okolí staroboleslavské, které propadlo protestantismu, bylo kanovníky znovu získáno katolické víře, hlavně zásluhou probošta Pešína a jeho bratra Ondřeje tehdy kapitulního děkana. Děkan Steinwasser obnovil starou kapli sv. Klimenta r. 1601. Nynější chrám Panny Marie začal stavěti r. 1617 probošt Kilian a děkan Drahovský. Papež Urban VIII. ve své bulle ze dne 22. dubna 1632 potvrzuje staré právo pontifikální kapitulního děkana a právo dvou nejstarších kanovníků, jichž bylo 8, nositi mitru. Touže bulou pak zvyšuje dignitu probošta s právem pontifikalií, kterého má právo užívati na všech místech. Kongr. ritu svým dekretem ze dne 18. června 1633 udělila proboštovi zvláštní právo, dle něhož smí se oblekati před oltářem jako biskup. Děkan Bílek docílil, že r. 1638 byl slavnostně vrácen ukradený milostný obraz Panny Marie do St. Boleslavi a když r. 1639 hrozilo mu nové nebezpečenství,

odnesl jej do Prahy. Obraz byl pak vrácen r. 1650 přičiněním děkana Rodera. Za 8 let po té byl do St. Boleslavi povolán řád Jesuitů, kteří si tu postavili veliký klášter a obstarávali zároveň s kanovníky poutní kostel Panny Marie až do r. 1774, kdy řád jesuitský byl zrušen a klášter jejich proměněn byl v jízdecká kasárna. Od těch dob pracovali kanovníci staroboleslavští opět ve St. Boleslavi sami. R. 1873 dali značným nákladem obnoviti, hlavně přičiněním děkana Hýny, chrám Panny Marie, který byl vyzdoben cennými malbami od mistra Hellicha a r. 1876 obnovila kapitula chrám sv. Václava.

Po převratu r. 1918, kdy zavedena byla dávka z majetku, vydán záborový zákon a zákon, dle něhož dlouholetí pachtýři za směšný peníz dostali právo na kapitolní pozemky, ocitla se kapitola v takové tísni finanční, že existence její byla ohrožena. Proto přenesena byla správa celé kapituly na kanovníka J. Paulyho, pražského vikáře a faráře na Smíchově, který byl kapitulou zvolen a arcibiskupem potvrzen za arcibiskup. kapitul. komisaře s plnou mocí r. 1922.

Pauly se ujal záležitosti kapituly a chrámů staroboleslavských v této kritické době tak, že se mu podařilo hrozící nebezpečí od kapituly odvrátiti a její trvání a prostředky k tomu potřebné pro budoucí časy zajistiti. V té době též provedena byla změna kapitulních stanov, takže nyní kapitula sestává z probošta, děkana, dvou sídelních, dvou nesídelních a šesti čestných kanovníků. K udržování a povznesení starobylého poutního místa ve St. Boleslavi založil Pauly Matici staroboleslavskou, jejímž prvním předsedou se stal. K jeho přání a za účinné podpory kapitulního děkana Grima pojala kapitula úmysl povolati do St. Boleslavi zase řád Jesuitský. Úmysl ten došel vřelého souhlasu a plné podpory arcibiskupa Kordače, který

Vyoravač obrazu Panny Marie.

k tomu cíli zakoupil budovu proboštskou, takže členové řádu budou moci se svou čiností r. 1923 ve St. Boleslavi započíti.

XI. Některé památnosti staroboleslavské.

Na tom místě, kde stojí nyní kostel sv. Kosmy a Damiana, stával dle starobylé pověsti dřevěný kostel sv. Cyrilla a Methoděje. Balbín zmiňuje se též o tom, že ve Staré Boleslavi byly chovány ostatky sv. Methoděje a že kněz Pavel Keicha od sv. Methoděje vysvěcený, vychovatel sv. Václava, patřil mezi kněze staroboleslavské a že ve chrámě sv. Kosmy a Damiana byl pohřben.

Ve staré Boleslavi narodil se český kníže Boleslav II. syn Boleslava ukrutného, který chtěl přenésti sídlo biskupství do St. Boleslavi. Tam narodila se též jeho sestra Doubravka, která byla provdána za Polského krále Mečislava I., jenž má zvláštní zásluhu o pokřesťanění Polska. Její sestra blahoslavená Milada narodila se též ve St. Boleslavi. Žila nějaký čas v Římě a pak založila veliký klášter v Praze, kde působila jako abatyše.

Roku 967 zemřel Boleslav ukrutný, který byl pohřben v kostele sv. Kosmy a Damiana ve St. Boleslavi. Tamtéž pochována jest Božena, choť českého knížete Oldřicha, již u Postoloprt při praní prádla spatřil a ženou svou učinil. Kněžna tato chovala zvláštní lásku ku St. Boleslavi a proto tam pohřbena býti chtěla. Byla matkou knížete Břetislava, který chrám sv. Kosmy a Damiana zvětšil a kanovnickou kapitulu tam založil.

Nedaleko St. Boleslavi jest vesnice Dřízy, kde měl sv. Václav svou vinici na kopci, kde dnes stojí

kaplička. Tuto vinici obdržel od své babičky sv. Ludmily, jejíž rodiče v těch krajích měli své sídlo. Poblíž St. Boleslavi nalezá se ves Libice, kde sv. Vojtěch se narodil, Chotouň rodiště sv. Prokopa a Ouvaly rodiště prvního arcibiskupa pražského Arnošta z Pardubic.

Ve St. Boleslavi bývaly slavné školy bohoslovné, které odchovaly celou řadu vynikajících kněží českých. Kněží ve St. Boleslavi působil značný počet. R. 1434 čítala kapitula 20 kanovníků, 13 vikářů, 9 oltářníků a celou řadu klerikův.

Kostely staroboleslavské mívaly velmi mnoho cenných památností, z nichž zvláštní zmínky zasluhuje veliký poklad, který český kníže Břetislav z Polska přinesl jako válečnou kořist. Byl to veliký zlatý kříž ve váze 300 liber, tři veliké zlaté a drahokamy posázené desky, které kryly v Hnězdně hrob sv. Vojtěcha, mnoho zlatých nádob, svícnů a klenotů. Všechny tyto věci umístil Břetislav ve St. Boleslavi a zavěsil tam též veliké zvony z Polska přivezené. Že tyto poklady ve St. Boleslavi umístěny byly, není pochybnosti, kam se ale poděly, o tom nikdo neví. Poněvadž je mnozí ještě před husitskými válkami viděli, možno souditi, že tyto poklady ze strachu před husitskými válkami někde v Boleslavi byly ukryty a že v úkrytu tom, nikomu neznámém, se dosud nalezají. Domněnka ta jest tím oprávněnější, ježto Břetislav přinesl do St. Boleslavi těla pěti sv. mučedníků, kteří sv. Vojtěcha provázeli a v Polsku umučeni byli, sv. Benedikta, Matěje, Jana, Isáka a Křišťana. Ostatky těchto pěti bratří též beze stopy zmizely, nikdo o nich neví a proto možno se domnívati, že zároveň s oním drahoceným pokladem někde ve Staré Boleslavi tajně byly ukryty.

Jako zvláštní památku připomíná Balbín obraz sv Cyrilla a Methoděje, jak sv. Ludmile podávají relief

P. Marie staroboleslavské. Tento obraz starobylý ještě Balbín viděl zavěšený v kostele sv. Kosmy a Damiana.

Stará Boleslav těšívala se již od nejstarších dob veliké vážnosti a úctě všech Čechů a proto důvodně možno míti za to, že i sv. Vojtěchem, jehož rodiště poblíž se nalezalo, byla navštívena. Čeští panovníci lnuli k ní zvláštní úctou a nezřídka ji navštěvovali. Císař Karel IV. též St. Boleslav zároveň s prvním arcibiskupem pražským Arnoštem z Pardubic navštívil, tehdy ostatky sv. pěti bratří sám vínem obmyl a znovu pečlivě uložil.

Ve Staré Boleslavi stal se veliký počet náhlých uzdravení osob, které tam putovaly, aby si tam zdraví vyprosily. Přemnohé jsou v památkách staroboleslavských zaznamenány. Zmiňujeme se jen o některých.

Kanovník metrop. kapituly Pražské Jan Dlouhoveský, který dlouho trpěl nehybností levé nohy, jež byla úplně vlády zbavena, byl po vykonané pouti ve St. Boleslavi u sv. Václava náhle úplně r. 1662 uzdraven, o čemž sám svědectví vydal, kde tvrdí, že dlouho hledal lékařské pomoci ale marně.

Děkan z Kolína Tobiáš Regal měl úplně uschlou pravici a když r. 1631 do Boleslavi ke sv Václavu putoval, sv. zpověď vykonal, ku stolu Páně přistoupil a ku sv. Václavu se modlil, byl úplně a náhle na místě umučení sv. Václava uzdraven, takže pravicí mohl zase dokonale vládnouti, o čemž sám písemné svědectví zanechal.

Jiné uzdravení událo se dle zápisu Arsenia kap. děkana metrop. chrámu Páně v Praze jistému Václ. Raušarovi, který měl jednu ruku úplně umrtvělou, když v noci u oltáře umučení sv. Václava ji položil na ono místo, které bylo krví sv. Václava potřísněno.

Podobných uzdravení náhlých stalo se v chrámě sv. Václava u Panny Marie ve Staré Boleslavi velmi

mnoho, a mnohá z nich jsou zevrubně popsána a vylíčena od českého historika Balbína v jeho knize dějin St. Boleslavi.

XII. Bohoslužba v kostelích ve St. Boleslavi.

A. *Kostel sv. Václava.*

Všední dny: V 7 hodin mše sv u mučednictví sv. Václava. — V 8 hod. mše sv. u hlavního oltáře s průvodem varhan, po mši sv. pobožnost k sv. Václavu. — V letním období od května do září o $^1/_2$10 hod. tichá mše sv. — Odpůldne ve 3 hod. konají kanovníci nešpory a kompletář.

Vneděli a ve svátek: V 7 hod. tichá mše sv. u oltáře sv. Kříže s modlitbou růžence — v 9 hod. mše sv. u hlavního oltáře s průvodem varhan s pobožností ku sv. Václavu a s požehnáním. — Odpůldne ve 2 hod. litanie a požehnání. — Ve 3. hod. nešpory a kompletář.

B. *Kostel u Panny Marie.*

Všední dny: o $^1/_2$7 hod. tichá mše sv. u hlavního oltáře — V 9 hod. mše sv. za průvodu varhan, pobožnost k Panně Marií a požehnání. — Večer v 7 hod. litanie, zpěv: staroboleslavské Zdrávas Maria a požehnání.

V neděli a ve svátek: v 7 hod. tichá mše sv. s průvodem varhan a s exortou. — v 8 hod. mše sv. s průvodem varhan a požehnáním. — V 9 hod. školní mše. — V 10 hod. kázání a po něm zpívaná mše sv. — Odpůldne ve 3$^1/_2$ hod. litanie, zpěv Staroboleslavské: Zdrávas Královno a požehnání.

Ve všední dny možno dáti sloužiti mši sv. v libovolný čas, když se o ní alespoň den předem požádá písemně dopisem na kapitol. děkanském úřadě ve Staré Boleslavi.

XIII. Okolí Staré Boleslavi.

Brandýs n./L leží blízko Staré Boleslavi. Zvláštní pozoruhodností tu jest úpravný zámek! Zámek patříval kdysi pánům z Michalovic, pak Jarošovi Tovačovskýmu z Cimburku, později A. Krajířov- který v Brandýse podporoval sbor čes. bratří. Pak přešel na císařský dům, v 1547. Na zámku tom bydlívali občas císař Rudolf II., král Matyáš, a zvláště císař Karel VI. V napoleonských válkách bydleli na tomto zámku císař rakouský a ruský s králem pruským. R. 1860 koupil zámek arcivévoda toskánský Leopold a r. 1918 připadl českému státu, který jej dal upraviti za letní pobyt presidentův. Proti zámku strmí chrám sv. Petra, který náleží koleji piaristů, uprostřed města jest děkanský chrám sv Pavla, kdež do r. 1547 byl usazen sbor čes. bratří. Město čítá asi 6000 obyvatel.

Kaple sv. Rocha. Na cestě z Brandýsa do Staré Boleslavi přijdeme za mostem k malé kapli sv. Rocha, která byla zbudována v době kdy zde řádil mor kolem r. 1317.

Lázně Houška. Cestou od kostela Panny Marie k proboštství dojíti možno za 20 minut do blízských lázní Houšky, která vyniká hezkou úpravou pěkným parkem a lesnatým okolím.

Svatá cesta. Stará silnice vedoucí z Prahy do Staré Boleslavi byla v letech 1680—1690 označena 44 kapličkami z nichž některé časem se sřítily

neb odstraněny byly; celá řada však dosud jich stojí. Silnice tato byla zvána svatou cestou, ježto dle staré legendy sv. Václav i sv Jan Nep. tuto cestu do Staré Boleslavi konával. Kapličky ty byly malovány a to v hořejší části byly milostné obrazy marianské z Čech a z Moravy, v dolejší příběhy ze života sv. Václava,

XIV. Doprava do Staré Boleslavi.

Z Prahy možno jeti do Staré Boleslavi buď drahou nebo autobusem.

Doprava drahou. Nastupovati možno na nádraží Denisově (býv. severozápadní nádr.) a jeti do Čelakovic a odtud lokálkou do Brandýsa anebo jeti z Prahy přes Lysou, kde se přesedá na Starou Boleslav: Cesta z nádraží v Brandýse do Staré Boleslavi trvá asi 20 minut, cesta z nádraží Stará Boleslav ke kostelu Panny Marie ve Staré Boleslavi trvá půl hodiny. První i druhá cesta jest příjemná. Z Prahy možno vyjeti ráno v 5·54 hod. v Brandýse je vlak 7.32 hod. Toto spojení jest nejvýhodnější poněvadž možno býti přítomen mši sv. u Panny Marie, která se koná v 9 hod. Nebo vyjede se v 8·34 hod. ráno z Prahy a v Brandýse jest vlak v 10·37 hod. Návrat do Prahy možno vykonati takto: Buď ve 4·55 hod. z Brandýsa anebo v 6·25 hod. Prvý vlak přijede do Prahy v 6·27 druhý 7·05 hod.

Doprava tramwayí a autobusem. Tramway č 5 jede do Vysočan. Před stanicí autobusu ve Vysočanech vystoupiti. Autobus vyjede z Vysočan 8·20 hod. ráno a přijede před kostel Panny Marie do Staré Boleslavi o půl desáté. Odpoledne odjíždí autobus v 5 hod, 15 min., do Vysočan přijede v 6·35 hod. a odtud tramwayí do Prahy.

XV. Hlášení a uvítání náboženského průvodu do Staré Boleslavi.

Každý průvod nebo procesí, které kdo zamýšlí do Staré Boleslavi pořádati, nutno k vůli pořádku alespoň týden před jeho příchodem hlásiti na kapitulním děkanském úřadě ve Staré Boleslavi, které pak zašle blanket vydaný Maticí staroboleslavskou k vyplnění.

Každé procesí může býti uvítáno při svém příchodu do Staré Boleslavi a při odchodu může míti své rozloučení. Tento akt konán jest dvojím způsobem a to jednoduše a slavně.

a) Jednoduchý výkon spočívá v přivítání buď před chrámem sv. Václava nebo Panny Marie, které vykoná jeden kněz za průvodu bubnů a fanfár. Loučení vykoná se týmž způsobem. Nejmenší poplatek na hrazení výloh s uvítáním spojených obnáší 20 Kč.

b) Slavné přivítání koná se třemi kněžími u chrámu sv. Václava, před ním a po něm jest slavná fanfára pak se koná průvod k Panně Marii, kde jsou vykonány slavné intrady. Loučení bývá u Panny Marie. Poplatek na uhrazení výloh obnáší 50 Kč.

Z v o n ě n í možno objednati dle libosti malé (jeden menší zvon) prostřední (větší zvon) velké (dva největší zvony.) Zádušní poplatek za malé zvonění při příchodu a odchodu obnáší 6 Kč, za prostřední zvonění 12 Kč, a za velké zvonění 20 Kč. Zvonění možno objednati buď v kostele sv. Václava neb Panny Marie neb na obou kostelích.

XVI. **Poutní dotazník,**

který dlužno zaslati na místní odbor Staroboleslavské Matice ve Staré Boleslavi alespoň týden před příchodem poutního průvodu.

Odkud přijde poutní průvod? ....

Který den a hodinu? ....

Kdo vede průvod? ....

Kolik asi bude účastníků? ....

Přeje se uvítání malé či velké? ....

Jaké si přeje zvonění?
Malé, prostřední, velké? ....

Kdy průvod odejde?
Den a hodina. ....

Kolik si přeje noclehů
pokojových? ....

Kolik v domácnostech? ....

Kolik společenských? ....

XVII. **Ubytování poutníků.**

Stará Boleslav může pojmouti přes noc mnoho poutníků. Pokoje možno obdržeti v Ringhofferově hotelu u Karla IV., u Modré Hvězdy, v restauraci

pivovarské, v hotelu „Kufr" u brány a mimo to jest slušný počet pokojů a postelí k zadání v blízkém Brandýse.

Noclehy na slamníku možno obdržeti u Karla IV. (přes 100 osob), u Modré Hvězdy (20) a v pivovarském hostinci (40).

Mimo to po domech ve St. Boleslavi možno umístiti v soukromí mnoho poutníků. V té příčině dlužno se obrátiti na předsedu Svazu pro povznesení návštěvy poutníků (J. Hradecký, obchodník), který ochotně noclehy pro poutníky obstará, na Sdružení katolické mládeže, na spolek „Orel" a zvláště na odbor Matice Staroboleslavské.

Kněži, pokud místo stačí, obdrží zdarma na žádost písemně alespoň týden předem pronesenou, ubytování v residenci kapitulního děkanství a jednotlivých kanovníků; stravovati se však musí každý na své útraty.

XVIII. Stravování poutníků.

Stravu možno obdržeti ve St. Boleslavi dobrou a lacinou, zvláště v Ringhofferově hotelu u Karla IV., u Modré Hvězdy a v Pivovaře, kde se čepuje oblíbené pivo z Ringhofferova pivovaru v Popovicích. (Všechny tyto tři rozsáhlé restaurace jsou poblíž kostela sv. Václava). Ceny pokrmů a nápojů mají býti ve všech hostincích dle nařízení okresní politické správy vyvěšeny.

Pro kněze, kteří poutě provázejí, možno nejlépe stravování doporučiti ve všech uvedených restauracích, již z toho důvodu, že poutníci rádi vidí duchovního svého ve svém středu.

Pokud místo a prostředky stačí, bývají kněží stravováni na děkanství; jest však nutno o to předem požádati. Poněvadž vydaje s tím spojené jsou značné, jest spravedlivo, aby každý kněz na krytí těchto výloh stavu svému přiměřeným příspěvkem přispěl ve formě dobrovolného daru.

XIX. Modlitba před nastoupením pouti.

Sešli, Pane, anděly své, aby nás chránili na cestě naši, kterou ku Tvé cti a chvále podnikáme. Archanděl Rafael, který ochraňoval Tobiáše na cestách jeho, budiž naším průvodčím na pouti naši, abychom po šťastné pořízené se vrátili v pokoji a zdraví do svých domovů:

℣. Pane, smiluj se nad námi!
℟. Kriste, smiluj se nad námi! Otče náš.
℣. A neuvoď nás v pokušení
℟. Ale zbav nás od zlého.
℣. Spaseny učiň služebníky své
℟. Bože můj doufající v Tebe
℣. Pane vyslyš modlitbu mou...
℟. A volání mé k Tobě přijď.
℣. Pán s vámi
℟. I s duchem tvým.

M o d l e m e s e:

Věčný Bože, který jsi lid svůj z Egypta vyvedl, Abrahama i Jakuba na cestách chránil, sv. tří krále hvězdou vedl a Ježíše syna svého s Pannou Marií a sv. Josefem na útěku do Egypta opatroval, prosíme dobrotivost Tvoji, abys nám čas příznivý dáti ráčil, všeliké pohromy nás chránil, na cestě nás

svými anděly opatroval a ode všeho zla ochraňoval, abychom v pokoji a ve zdraví pout svoji vykonali a zdravi do svých domovů zase se navrátili.

Bože náš, který si Syna svého na pout do Jerusalema volal, který na poutních místech lidu svému zvláštní milosti uděluješ, dej, abychom tuto pout řádně ku Tvé cti a chvále a pobožně vykonali, vyslyšení svých proseb dosáhli a s hojnými milostmi a útěchou duše naplněni ku svým zase se šťastně vrátili pro zásluhy Krista Pána našeho. Amen.

Píseň a požehnání.

XX. Modlitba u sv. Václava na místě jeho umučení.

S posvátnou hrůzou poklekám na místě, posvěceném krví sv. Václava, kde tisíce našich předků konalo své vřelé modlitby, na nejsvětějším místě naší milé České vlasti Sv. Václave, vypros mi u Boha tu čistou, velkou lásku k národní zemi, kterou tvé srdce nosilo, vypros mi tu hlubokou víru našeho svatého náboženství, která z Tebe sv. mučedníka učinila. vypros mi sílu a milost ku svatému životu, který Tebe na světce povýšil.

Věčný Bože, zachovej pravou víru svatováclavskou ve svém lidu neporušenou, živou a nadšenou, aby český národ v ní sílil, mohutněl a zkvétal na cestách svých k časnému a věčnému blahu.

Tobě dnes zde otvírám srdce své plné tužeb, bolestí a proseb svých a vroucně Tě prosím za jejich vyslyšení, za útěchu života a za pomoc Tvou a požehnání Tvé. V Tvou mocnou ochranu doporoučím sebe i všechny mé příbuzné, abychom ochráněni všeho nebezpečenství na těle i na duši životem cestou

svatosti kráčeli a jednou na přímluvu sv. Václava k Tobě do života věčného se dostali pro zásluhy Syna Tvého Ježíše Krista. Amen.

XXI. Modlitba před milostným obrazem Panny Marie Staroboleslavské.

Matko Boží, která ve zvláštní lásce k této posvátné zemi naši toto místo jsi si zvolila za místo zvláštní úcty a svých darů, příjmi zde vyznání mé hluboké lásky a plné oddanosti k Tobě. Jako jsi odtud celou českou zemi ochraňovala, tak ochraňuj i duši moji a ty které Bůh svazky pokrvenství a přátelství se mnou spojil. Zde slyšela jsi prosby tisíců věrných srdcí českých, slyš i vroucí prosby mé a vypros mi vyslyšení v těch tužbách, které Ti dnes zvláště předkládám. Není slýcháno, že bys koho oslyšela, neoslyšíš tedy ani mně. Matko českého národa, matko moje nebeská přijmi mne dnes za dítko své na tomto svatém místě a vypros mi zdraví, sílu v cnosti, útěchu v utrpení, požehnání v práci, pomoc v nebezpečenství života, šťastnou hodinku smrti a slávu věčného života pro neskončené zásluhy Ježíše Krista Syna Tvého. Amen.

XXII. Denní pobožnost k sv. Václavu, konaná na místě jeho umučení ve St. Boleslavi po farní mši sv.

Sv. Václave, patrone země české, pros za svůj lid u Boha, aby v té víře, kterou Ty jsi v naší vlasti budoval, svědomitě žil a zbožně v ní zemřel. Ta krev, kterou Ty jsi zde prolil, nechť přejde v srdce

lidu Tvého a vzbudí v něm to svaté nadšení pro věc Kristovu, které Ty jsi měl. Ten život Tvůj zde utracený a Tvá mučednická smrt zde podstoupená, nechť tvoří pramen spásy pro milý národ Tvůj, nad nímž jsi vládl a za jehož věčnou spásu život svůj jsi dal. Amen.

Sv. Václave, kníže náš,
Ozdobo církve katolické,
Ozdobo naší vlasti,
Příklade vladařských ctností,
Horliteli o slávu Boží,
Záštito utiskovaných,
Těšiteli zarmoucených,
Soudce plný milosrdenství,
Vůdce náš nebeský,
Ochránce naší vlasti,
Naděje země české,
Svatý patrone náš,
— oroduj za nás!

Velký Bože, buď nám milostiv, uslyš nás, Pane!
Od věčné smrti, vysvoboď nás, Pane!
Od hladu a války, vysvoboď nás, Pane!
Od ztráty sv. víry, vysvoboď nás, Pane!
V den soudný, vysvobod nás, Pane!

My hříšníci,
Abys naší zemi úrodu dáti ráčil,
Abys zemi naši žehnati ráčil,
Abys zemi naši od nepřátelských vpádů chrániti ráčil
Abys zemi naši od válek a nakažlivých nemocí chrániti ráčil,
Abys zemi naší svornost a jednotu dáti ráčil,
Abys v zemi naší svou víru zachovati ráčil,
Abys zemi naši od úkladů nepřátel chrániti ráčil,
Abys nás na přímluvu sv. Václava vyslyšeti ráčil,
— Tě prosíme, uslyš nás!

Beránku Boží, jenž snímáš hříchy světa, odpust nám, Pane!
Beránku Boží, jenž snímáš hříchy světa, vyslyš nás, Pane!
Beránku Boží, jenž snímáš hříchy světa, smiluj se nad námi!

℣. Oroduj za nás sv. Václave.

℟. Abychom byli hodni učiněni zaslíbení Kristových.

Modleme se:

Bože věčné lásky, jenž jsi sv. Václava nám za vzor smířlivosti dáti ráčil, zachovej v zemi naší jednotu, svornost a vzájemnou lásku mezi lidem tvým! Chraň nás domácích svárů, nevraživých rozsržek, vzájemné závisti a zášti, abychom svorností a láskou všichni spojeni jsouce, ve svatém nadšení o slávě Tvé v naší zemi pracovali, cestou ctnosti životem kráčeli, požehnání Tvému se ve všech svých pracích těšili a jednou v zásluhách a s Tebou smířeni z této pozemské vlasti do říše nebes k Tobě se dostali pro zásluhy Krista Pána našeho. ℟. Amen.

Modleme se:

Věčný Bože, který jsi skrze sv. Václava v naši zemi pravou víru rozšiřovati a utvrzovati ráčil, dejž aby víra tato v ryzí neporušenosti a ve svém požehnání mezi námi se stále udržovala, zbožný a bohabojný lid nám odchovávala a základem a zárukou našeho věčného života mezi svatými patrony našimi na věčnosti se stala pro zásluhy Krista Pána našeho ℟. Amen.

Otče náš! Zdrávas.

Za průvodu varhan zpěv Svatý Václave.

XXIII. Litanie k sv. Václavu.

Pane, smiluj se nad námi.
Kriste, smiluj se nad námi.
Kriste, uslyš nás.
Kriste vyslyš nás.
Otče, s nebes Bože, — smiluj se nad námi!
Synu Vykupiteli světa, Bože, — smiluj se nad námi!
Duše sv., Bože, — smiluj se nad námi!
Sv. Trojice, jeden Bože, — smiluj se nad námi!
Sv. Maria,
Sv. Václave,
Kníže náš,
Kníže spravedlnosti,
Kníže plný dobroty a lásky,
Kníže plný milostí,
Kníže plný svatosti,
Kníže vzorné nábožnosti,
Kníže svaté horlivosti,
Panovníku země České,
Panovníku Bohem nám seslaný,
Panovníku dle Srdce božího,
Panovníku míru milovný,
Panovníku požehnaný,
Panovníku spravedlivý,
Panovníku ctnostmi vladařskými hojně nadaný,
Panovníku tichý a pokorný,
Panovníku hlasu božího poslušný,
Panovníku ve službě boží horlivý,
Panovníku o blaho lidu pečlivý,
Panovníku lid svůj vřele milující,
Panovníku lidu svému sloužící,
Panovníku lidu svému se obětující,
Panovníku nad lidem svým dle vůle boží vládnoucí,

oroduj za nás!

Vévodo České země,
Věrný následníku Kristův,
Zbožný ctiteli Marie Panny,
Sv. poutníku staroboleslavský,
Věrný služebníku boží,
Vnuku sv. Ludmily,
Knížecí mučedníku,
Hvězdo rodu Přemyslova,
Ochrance sv. církve
Šířiteli víry katolické,
Ozdobo panovníků,
Ozdobo naší vlasti,
Ozdobo církve katolické.
Příklade vladařské nábožnosti,
Příklade vladařské starostlivosti,
Příklade vladařské mírnosti,
Příklade vladařské spravedlnosti,
Příklade vznešených ctností,
Příklade bratrské lásky,
Záštito utiskovaných,
Pomocníku pronásledovaných,
Těšiteli zarmoucených,
Soudce plný milosrdenství,
Vůdce náš nebeský,
Ochrance vdov a sirotkův,
Naděje České země,
Ochrance naší vlasti,
Mocný přímluvce náš u Boha,
Sv. patrone země České,

oroduj za nás!

Milostiv nám buď! — Odpusť nám, Pane!
Milostiv nám buď! — Uslyš nás, Pane!
Ode všeho zlého, vysvoboď nás, Pane!
Od všelikého hříchu, vysvoboď nás, Pane!
Ode vší vlažnosti ve víře, vysvoboď nás, Pane!
Od hněvu a pomsty, vysvoboď nás, Pane!

Od nekajícnosti a věčné smrti, vysvoboď nás, Pane!
Od hladu a války, vysvoboď nás, Pane!
V den soudný, vysvoboď nás, Pane!

My hříšníci,
Abys zemi naší úrodu dáti ráčil,
Abys zemi naší žehnati ráčil,
Abys zemi naši ochraňovati ráčil,
Abys zemi naši nepřátelských vpádů chrániti ráčil,
Abys zemi naši od válek a bitev uchovati ráčil,
Abys zemi naši nakažlivých nemocí chrániti ráčil,
Abys zemi naší svornost a jednotu dáti ráčil,
Abys v zemi naší lásku vzájemnou množiti ráčil,
Abys v zemi naší lidu svému žehnati ráčil,
Abys v zemi naší svou církev zachovati ráčil,
Abys v zemi naší dědictví sv. Václava chrániti ráčil,
Abys zemi naši od nepřátelských úkladů ochrániti ráčil,
Abys nás na přímluvu sv. Václava vyslyšeti ráčil,
Synu Boží,

Tě prosíme, uslyš nás!

Beránku Boží, jenž snímáš hříchy světa, odpusť nám, Pane!
Beránku Boží, jenž snímáš hříchy světa, vyslyš nás, Pane!
Beránku Boží, jenž snímáš hříchy světa, smiluj se nad námi!

℣. Oroduj za nás, sv. Václave.

℟. Abychom byli hodni učiněni zaslíbení Kristových.

Otče náš! Zdrávas.

Modleme se:

Všemohoucí Vládce nebes i země, jenž jsi sv. Václavu korunu naší země propůjčiti ráčil, dejž, abychom na přímluvu sv. Václava korunou věčné slávy v nebi obdařeni byli.

Otče náš nebeský, jenž jsi každému národu jeho vlastní vlast a vlastní řeč daroval, ochraňuj na orodování sv. Václava naši rodnou zemi, v níž bydlení jsi nám vykázal a s jejímiž osudy naše bytí jsi spjal, ode všech válečných útrap, nepřátelských vpádů, od hladu i nakažlivých nemocí, bychom ochrany Tvé požívajíce Tobě věrně a svědomitě sloužiti mohli.

Věčný Bože, který jsi skrze sv. Václava v naší zemi pravou víru rozšiřovati a utvrzovati ráčil, dejž, aby víra tato v ryzí neporušenosti a ve svém požehnání se mezi námi stále udržovala, zbožný a bohabojný lid v ní Ti odchovávala a základem a zárukou našeho věčného života mezi sv. patrony našimi na věčnosti se stala. Amen.

Otče náš! Zdrávas.

Bože lásky, jenž jsi sv. Václava za vzor smířlivosti nám dáti ráčil, zachovej v zemi naší jednotu, svornost a vzájemnou lásku mezi lidem svým. Chraň nás domácích svárů, nevraživých roztržek, vzájemné závisti a všeho domácího nepřátelství, bychom svorností a láskou všichni spojeni jsouce, jen to vyhledávali a o to se snažili, co by Tobě ku Tvé cti a slávě, nám ku spáse a zemi i říši naší ku blahu sloužilo.

Žehnej, Bože, u nás dědictví sv. Václava a zachovej je v neporušenosti proti útokům nepřátel! Obdař naše pole i luka hojnou úrodou, všechny práce lidu svého hojným požehnáním! Ochraňuj zemi naši od záhubného krupobití, povodní, škodlivých mrazů a všelikých škod, abychom hojnosti požehnání

úrody naší vlasti ku Tvé cti a slávě, a ku spáse duše své obraceti mohli pro zásluhy Krista Pána našeho. Amen.

Otče náš! Zdrávas.

℣. Orodujte za nás všichni naši sv. patronové!

℟. Abychom byli hodni učiněni zaslíbení Kristových!

Modleme se:

Všemohoucí Bože, jenž jsi zemi naši sv. Ludmilou, sv. Vojtěchem, sv. Prokopem, sv. Janem Nepomuckým a ostatními sv. patrony obdařiti ráčil, dejž, abychom vzorů jejich následujíce a z přímluvy jejich se radujíce, ode všeho zla na těle i na duši ochráněni byli a v nebi jejich spojení dosáhli.

Spravedlivý Soudce věků i národů, odplať všem, kteří za blaho této země život svůj obětovali a přijmi na milost všechny ty, kteří v této zemi Tobě věrně sloužili, v ní život svůj skončili a v její lůno ku věčnému odpočinku uloženi byli. Zasloužené pokuty a tresty jim promiň a do věčné slávy mezi své vyvolence je uveď, kde živ jsi a kraluješ jako král věčnosti. Amen.

Píseň:

1. Svatý Václave - vévodo České země - kníže náš - pros za nás Boha - svatého Ducha! Kriste eleison.

2. Ty jsi dědic České země - rozpomeň se na své plémě - nedej zahynouti - nám ni budoucím - svatý Václave! Kriste eleison.

3. Pomoci my Tvé žádáme - smiluj se nad námi - utěš smutné - zažeň vše zlé - Svatý Václave! Kriste eleison!

4. Nebeské jest tvorstvo krásné, - blaze tomu, kdo tam dojde - v život věčný - oheň jasný - svatého Ducha - Kriste eleison!

5. Maria Matko žádoucí - Tys královna všemohoucí, - prosiž za nás - za křesťany - svého Syna - Hospodina, Kriste eleison!

Zvěstuj Těla . . . Benedictio.

Píseň po požehnání:

Hospodine, ulituj nás! Jezu Kriste, ulituj nás! Spasiteli všeho světa - spasiž nás i vyslyšíš! Hospodine hlasy naše - dej nám všem, Hospodine, hojnost pokoj - v naší zemi! Kyrie eleison!

XXIV. Pobožnost při návratu poutníků.

Když průvod dojde do chrámu zazpívá se píseň: Staroboleslavské Zdrávas Maria neb jiná píseň, po níž následuje krátké napomenutí k poutníkům. Pak

℣. Oroduj za nás svatá Boží rodičko

℟. Abychom byli hodni učiněni zaslíbení Kristových.

Modleme se:

Všemohoucí dobrotivý Bože, vřelý dík vzdáváme Tobě, za lásku, jíž jsi nás na cestě naší ochraňoval, za všechny, milosti, jimiž duši naši jsi obdařil, za všechnu útěchu a sílu již jsi srdce naše oblažil. Chválíme Tebe a velebíme z celé duše své. Prosíme Tě, aby prosby naše, které jsme na posvátném místě k Tobě vysílali na přímluvu Panny Marie, sv. Václava a našich sv. patronů milostivého vyslyšení došly pro zásluhy Krista Pána našeho. Amen.

℣. Budiž jméno Páně pochváleno.

℟. Od toho času až na věky.

℣. Pán s vámi.

℟. I s duchem Tvým.

℣. A duše všech věrných zemřelých pro neskončené milosrdenství Tvé odpočinutí v pokoji. ℟. Amen.

Následuje píseň a sv. požehnání.

OBSAH.

Strana